

prie TSRS Ministrų Tarybos įgaliotinis Lietuvos TSR P. Anilionis.

Pasitarime dalyvavo Lietuvos TSR Mi-

nistrų Tarybos pirmininko pavaduotojas A. Cesnavičius ir LKP CK mokslo ir mokymo įstaigų skyriaus vedėjas A. Jakaitis.

N. Germanas

ATEIZACIJOS PROCESAS BRANDAUS SOCIALIZMO SĄLYGOMIS

1980 m. gegužės 15–16 d. įvyko mokslinė-praktinė konferencija „Ateizacijos procesas brandaus socializmo sąlygomis“. Ją surengė Lietuvos KP CK propagandos ir agitacijos skyrius, Vilniaus V. Kapsuko universiteto Filosofijos istorijos ir ateizmo katedra, TSRS filosofų draugijos Lietuvos skyriaus Ateizmo ir religijos istorijos sekcija bei LTSR „Žinijos“ draugijos valdyba. Į konferenciją buvo pakviesti ne tik Lietuvos TSR mokslo darbuotojai, tyrinėjantys materialistinės pasaulėžiūros formavimosi problemas, bet ir šios srities specialistai iš Maskvos, Baltarusijos TSR, Latvijos TSR, LLR Jogailos universiteto, Erfurto aukštosios medicinos mokyklos. Konferencijoje dalyvavo Visuomenės mokslų akademijos prie TSKP CK mokslinis sekretorius filosofijos kand. J. Zujevas, MVU profesorius D. Ugrinovičius, TSRS MA Sociologinių tyrimų instituto mokslinis bendradarbis teisės mokslų daktaras A. Zdanovas.

Konferenciją pradėjo Lietuvos KP CK sekretorius L. Šepetys.

Plenariniame posėdyje ir sekcijose buvo perskaityta daugiau kaip 30 pranešimų. Pranešime „Kuriamoji mokslinio ateizmo esmė“ Visuomenės mokslų akademijos prie TSKP CK mokslinis sekretorius filosofijos kand. *J. Zujevas* pažymėjo, kad mokslinis ateizmas turi ne tik moksliskai analizuoti religiją, bet ir ištirti pozityvų ateizmo vaidmenį visuomenės vystymesi, ugdyti optimistinę pasaulėžiūrą, būti orientyru žmonių santykiuose. Ateizmo pozityvaus vaidmens atskleidimas svarbus dėl kelių priežasčių. Pirma, socializmas ne tik pašalina visuomenės sąlygas, sponuojančias religinių iliuzijų poreikį, bet ir ugdo naują socialinį mokslinės ateistinės pasaulėžiūros poreikį; antra, mokslinė ateistinė pasaulėžiūra turi būti atnaujinama (platesne ir gilesne forma) kiekvienoje naujoje socialistinės visuomenės kartoje; trečia, būtina atsivėlgti ir į tai, kad, stiprėjant ideologinei kovai tarptautinėje arenoje, mūsų

idėjiniai priešrinkai vis daugiau dėmesio skiria mokslinio ateizmo falsifikavimui.

J. Mačiulis (VVU) aptarė šiuolaikinės religinės sąmonės ypatybes. Jis pabrėžė, kad socializmo sąlygomis, keičiantis religinės sąmonės ideologiniam lygiui, religingumas išlieka papročių, įpročių, tradicijų, šeimos santykių srityje ir laikosi ne dėl religinių pasaulėžiūrinių įsitikinimų, o dėl psichologinio nusiteikimo, religinio mąstymo ir elgesio stereotipų. Pranešėjas taip pat apibūdino bažnyčios, funkcionuojančios socialistinėje visuomenėje, veiklos pobūdį, jos pastangas aktyvinti tikinčiųjų religinį gyvenimą, stabdyti ateizacijos procesą, nušvietė tiek ateistinio auklėjimo teorijai, tiek praktikai iškilusius naujus uždavinius.

A. Balsys (LTSR MA), remdamasis pasaulėžiūrinių orientacijų raidos tendencija, sociologijos tyrimo rezultatais, gvildeno socialistinio gyvenimo būdo ir asmenybės ateistinių įsitikinimų formavimosi ryšio problemą.

J. Minkevičius (LTSR MA) pranešime „Ateizacijos gnoseologinės prielaidos mokslo ir technikos revoliucijos sąlygomis“ pabrėžė, kad mokslas ir religija savo prigimtimi, funkcijomis, atspindėjimo objektais ir rezultatais nesutampa, todėl mokslo pažanga ir religijos nykimas nesudaro tiesioginės proporcijos. Be to, pažintinis ir praktinis gamtos užvaldymas yra prieštaringas reiškinys, turintis ne tik teigiamų, bet ir neigiamų, stichinių pasekmių. Tai riboja gnoseologinių ateizacijos prielaidų plėtotę. Antra vertus, mokslinė ir techninė revoliucija prieštaringai komplikuoja žmogaus socialinius santykius, todėl būtinumas siekti mokslo bei technikos pažangą su socializmo pranašumais yra mūsų epochos imperatyvas.

A. Podmazovas (Latvijos TSR MA), analizuodamas konkrečių sociologinių tyrimų duomenis, priėjo išvadą, kad ateistinio auklėjimo procese būtina atsivėlgti ne tik į tikinčiųjų ir abejojančių, bet ir į

netikinčiųjų charakteristikas, nes religijos įveikimo problema glaudžiai susijusi su ateistinės viešosios nuomonės formavimu ir pasaulėžiūrinio nepakantumo bet kokioms religingumo apraiškoms ugdymu.

H. Gžimala-Moščinska (LLR) pranešime „Lenkijos visuomenės pasaulėžiūrinio nuostatų kitimas“, remdamasi konkrečių sociologinių bei psichologinių tyrimų duomenimis, nagrinėjo tradicinio religingumo nykimo bei sekuliarizacijos plėtotės Lenkijos Liaudies Respublikoje problemą.

M. Lensu (Baltarusijos TSR) kalbėjo apie ateistinio auklėjimo principų ir metodų tarpusavio sąveiką, teigdamas, kad ateistinio auklėjimo metodologiją pirmiausia sudaro principų sistema: partiškumas ir moksliskumas, konkretus istorinis požiūris, kompleksiskumas, pozityvizmo ir kritiškumo vienovė, antra — metodų, realizuojančių principus, sistema: įtikinėjimas, kaip svarbiausias ateistinio auklėjimo metodas, diferencijuotumas ir sistemingumas.

Be sekuliarizacijos ir ateizacijos problemų, konferencijoje buvo analizuojama dabartinė Vatikano ideologija, tarptautinis klerikalizmas. Akad. *V. Niunka*, nagrinėdamas dabartinę Vatikano politiką ir ideologiją, pažymėjo, kad nors Vatikano veikloje glaudžiai susipina religiniai, ideologiniai ir politiniai motyvai, tačiau būtų klaidinga tapatinti ideologinius ir politinius jos aspektus. Pranešėjas pabrėžė, kad pastaruju metu Vatikanas kaip įmanydamas stengiasi krikščionybės idėjomis grįsti socialines bei politines koncepcijas, tačiau, nepaisant to, katalikų bažnyčios politines pozicijas, jos veiklos politinę kryptį lemia ne abstraktūs krikščionybės principai, o konkrečios socialinės bei politinės aplinkybės.

J. Aničas (VVPI) pranešime „Klerikalinis tarybinės visuomenės ateizacijos interpretavimas“ pažymėjo, kad klerikalai stengiasi įsibrauti į visas antikomunistinės bei antitarybinės propagandos sritis. Ypač daug dėmesio jie skiria mokslinio ateizmo teorijos ir praktikos klastojimui, dėsningo socialistinės visuomenės sekuliarizacijos proceso iškraipymui. Nutylėdami objektyvias sekuliarizacijos proceso priežastis, klerikalai tvirtina, kad Tarybų Lietuvoje esą jėga naikinama religija, persekiojami tikintieji. Šių teiginių tikslas, nurodė pranešėjas, — paveikti tikinčiųjų bei kitų gy-

ventojų emocijas ir sudaryti sąlygas antikomunizmo plitimui.

A. Gaidys (MA Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas) kritikavo buržuazines antikomunistines koncepcijas, klastojančias marksistinio-lenininio ateizmo esmę. Pranešime buvo pažymėta, kad klerikalizmo ideologai tendencingai nušviečia sekuliarizacijos bei ateizacijos procesą dabarties pasaulyje. Kalbėdami apie socialistinės visuomenės ateizaciją, jie ignoruoja jos objektyvias priežastis, suabsoliutina subjektyvius veiksmus. Antikomunistinių marksistinio-lenininio ateizmo falsifikacijų pagrindinį turinį, pasak pranešėjo, sudaro jo mokslinio pobūdžio neigimas.

Toliau konferencijos darbas vyko sekcijose. Pirmojoje sekcijoje buvo gvildenamos mokslinio ateistinio auklėjimo metodikos problemos. *J. Jermalavičius* (Partijos istorijos institutas), kalbėdamas apie socialinius-politinius ateistinio auklėjimo veiksmus, pažymėjo, kad brandaus socializmo visuomeniniuose santykiuose glūdi mokslinės pasaulėžiūros socialinės prielaidos. Be to, partijos idėjinė kova prieš religiją ugdo darbo žmonių socialistinį sąmoningumą, kuris savo ruožtu skatina jų visuomeninį aktyvumą. *F. Laurinaičio* (KPI) pranešime „Sąžinės laisvės samprata TSRS Konstitucijoje ir ateistinis auklėjimas“ buvo kalbama apie tai, kad nauja TSRS Konstitucija užtikrina piliečiams visišką sąžinės laisvę, tačiau ateistiniame auklėjime būtina atsižvelgti ir į naują konstitucinį reikalavimą, draudžiantį kurstyti nesantaiką ir neapykantą religinių tikėjimų pagrindu. *P. Aksamitas* (KPI) palietė kai kuriuos istorijos žinių panaudojimo ateistinėje propagandoje klausimus. *A. Leonavičius* (KMI) kalbėjo apie socialinius-psichologinius ateistinio auklėjimo veiksmus. *V. Virtmane* (Latvijos TSR) nagrinėjo moterų religingumo priežastis, išryškino moterų ateistinio auklėjimo problemas ir užtatvinius brandaus socializmo sąlygomis. *R. Tidikis* (VVPI) aptarė aktualias moksleivių ateistinio auklėjimo problemas, pabrėždamas, kad ateistinis auklėjimas, kaip viena iš esminių visos auklėjimo sistemos grandžių, neturi apsiriboti religijos ir su ja susijusių praeities atgyvenų kritika, bet privalo atlikti pozityvią visapusiškos, harmoningos asmenybės ugdymo funkciją. *F. Mačianskas* (VVU) atskleidė televizijos ir radijo vaid-

menį ateistinėje propagandoje, akcentavo, kad brandaus socializmo sąlygomis materialistinės pasaulėžiūros ugdymui keliami naujų reikalavimų, todėl sudėtingesni ir masinės informacijos uždaviniai. *J. Stanikaitis* (VVPI) pranešime „Paskaita kaip ateistinio auklėjimo priemonė“ nagrinėjo priežastis, lemiančias ateistinių paskaitų efektyvumą, greta kitų veiksnių, nurodydamas ir paskaitos subjekto (lektoriaus) asmenybės ir paskaitos idėjinio turinio svarbą. *P. Pečiūra* (VVU) gvildeno buitines švenčių sekuliarizacijos ir kultūros ugdymo problemas, atskleidždamas buitinių švenčių ryšį su masių moraliniu, estefiniu bei ateistiniu auklėjimu. Šioje sekcijoje taip pat kalbėjo *J. Mažylis* (KMI) bei *K. S. Locaitis* (LKP Šilutės raj. komitetas). Jie nagrinėjo mokslinės ateistinės propagandos koordinavimą. Apie ateistinį auklėjimą mieste pranešimą padarė *S. Verkulis* (LKP Šiaulių m. komitetas).

Antroje sekcijoje „Ateizacijos proceso tyrimo teorinės problemos“ buvo perskaityti 8 pranešimai. *G. Jatkonis* (LTSR valstybinės konservatorijos Klaipėdos fakultetai) atskleidė marksistinio-lenininio ateizmo vaidmenį mokslinės materialistinės pasaulėžiūros struktūroje, akcentavo, kad sąmonės sekuliarizacija ir ateizacija įgauna įvairias, kartais neadekvačias ateizmo esmei, formas. Todėl ateizmas, kaip pasaulėžiūros reiškinys, turi atsiskleisti ir įsitvirtinti trimis aspektais: 1) parodyti nepakantumą socialiniam, moraliniam, dvasiniam nihilizmui; 2) pabrėžti tikrąją ateizmo dvasinę-vertybinę bei pasaulėžiūrinę orientaciją; 3) atskleisti religijos pasaulėžiūrinių pozicijų metodologinį ydingumą ir praktinį iliuziškumą. *J. Jaselskis* (KKI), nagrinėdamas indiferentiškumą, kaip pasaulėžiūros bruožą, problemą, nurodė, jog viena iš subjektyvių indiferentiškumo priežasčių yra teorinis nekompetingumas religijos ir ateizmo problematikoje. *H. Do-*

magala (LLR), remdamasis konkrečių sociologinių tyrimų rezultatais, gvildeno jaunimo psichologinių poreikių ir nuostatos religijos atžvilgiu problemą. *P. Zakaitis* (LTSR valstybinės konservatorijos Klaipėdos fak.) pranešime „Kai kurie psichologiniai religinio komplekso funkcionavimo aspektai“ svarbiausia problema tyrinėjant tikinčiųjų psichologiją laiko psichologinių reiškinų struktūrinių bei funkcinių ryšių su religiniu kompleksu nustatymą. *Z. Burynys* (VVU) gvildeno pasaulėžiūrinio dorovės pagrindimo problemą, parodė principinį skirtumą tarp religinės ir komunistinės moralės. Jis akcentavo, kad komunistinės dorovės ugdymo procese svarbų vaidmenį atlieka ateistinė propaganda, nes tik atsikračiusi religinės pasaulėžiūros asmenybė gali pasiekti tikrąją dorovinę brandą. *B. Černienė* (KMI) analizavo religijos atsiradimo priežastis, pažymėdama, kad materializmo ir idealizmo kova determinizmo klausimu verčia suformuluoti marksistinę religijos kilmės problemą kaip jos atsiradimo priežasčių (o ne sąlygų, galimybių) teoriją. *I. Zakso* (KMI) analizės objektas buvo „nemirtingumas“, kaip mokslinio ateizmo kategorija. Pranešėjo teigimu, marksistai, atmesdami religinius vaizdinius apie pomirtinį gyvenimą, neneigia nemirtingumo, bet jį supranta kaip visuomeninį arba socialinį žmogaus nemirtingumą. *D. Ugrinovičius* (MVU) savo pasisakyme analizavo religinės sąmonės ypatybių tyrimo problemą, išryškino religingumo bei ateistiškumo kriterijus, į kuriuos reikia atsižvelgti tyrinėjant sekuliarizacijos ir ateizacijos procesą. Diskusijose kalbėjo *V. Balkevičius* (VVPI), *J. Minkevičius*, *B. Černienė*, *M. Lensu* ir kiti. Buvo priimtos rekomendacijos, kaip toliau tobulinti sekuliarizacijos ir ateizacijos proceso tyrimus respublikoje, kaip efektyvinti mokslinį gyventojų auklėjimą.

Konferencijos pranešimų tezės išleistos atskiru leidiniu¹.

G. Savickas

¹ Zr.: Ateizacijos procesas brandaus socializmo sąlygomis.— V., 1980.